

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL: (48 NUMERE)
In România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR:

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei.

No. 18.

DUMINICĂ 6 SEPTEMBRIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUTĂȚI:

Războiul pentru limbă și cultură din Ungaria. —
Revista revistelor.

POLITICA:

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Ultimele anulări dela
Ministerul de Instrucție Publică.*

PSIHLOGIA:

DR. I. DUSCIAN. *Ateul în fața morții.*

ȘTIINȚE SOCIALE:

N. ZAHARIA. *Sinuciderea. Este sinuciderea o
nebulie?*

LITERATURĂ:

ANATOLE FRANCE. *Din grădina lui Epicur.*

IOAN ADAM. *Prin vremuri.* (urmare și fine).

I. CHIRU-NANOV. *Uitarea.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI:

IONEL JOLDEA RĂDULESCU. *Iarăși portul nostru
național.*

NOUTĂȚI

Războiul pentru limbă și cultură din Ungaria.

Atitudinea demnă și hotărîtă pe care poporul românesc din Ungaria a luat-o dela început față de ordonanța ministrului Apponyi, să menține și încă mai energic. Am publicat, într-un număr trecut, răspunsul dat de I. P. S. S. Mitropolitul Mețianu la ordonanța în cestiune, acum dăm, după *Gazeta Transilvaniei* răspunsul presidentului clubului naționalist, dr. T. Mihali.

«Ordonanța de catehizare în limba maghiară e intrarea politice de maghiarizare în biserică. Nu este în Europa stat civilizată, care să poruncească în ce limbă să te rogi și în ce limbă să înveți și să mărturisești credința ta în Dumnezeu.

Asta e siluirea conștiinței religioase, un act păgân dela preacatolicul Apponyi. In aceste vremuri vitrige credința în Dum-

nezeu ne mai susține și mângâie masele mari ale poporului nostru românesc blând și cu frica lui Dumnezeu. Când însă și aici intră profana și cruda politică, puterea și sfințenia credinței își pierde curățenia. Urmarea va fi o demoralizare generală. Cel mai intim sanctuar al sufletului tău va fi răscolit și controlat pe cale administrativă de organele ei volnice și de slujbași adesea fără credință. Te întrebi îngrozit, că oamenii aceștia suflet și conștiință?

«Românul însă limba și legea sa strămoșească nu și-a părăsit-o nici odată. Pentru ele a trăit și a murit. Ele i-au fost și-i sunt scutul și mândria, țaria și viitorul. Nu le va părăsi nici acum în veacul luminei. Șicanările astea mai nouă poate iar îi vor pune piedeci în mersul progresului. Le vom înfrunța! Nu numai, ci ne vor închege, și vor trezi solidaritatea și dragostea frățească. Iar politica maghiară s'a mai întinat cu un păcat și cu o pată, ce va trebui s'o «xpieze».

DR. TEODOR MIHALI.

* * *

Revista Revistelor.

Viața Românească. August. I. Rusu-Șireanu dă o scurtă caracterizare a vieții și politice Mitropolitului Andrei baron de Șaguna. — Dr. N. Leon rezumă cunoștințele asupra originii omului. «Meditând asupra faptelor expuse, nimeni nu se mai poate îndoi de originea noastră simiană. Organismul nostru s'a constituit în decursul secolelor, evaluând în mod lent și îndelungat, după aceleași principii, după care astăzi evoluează — repede și în timp relativ scurt — fiecare individ, din momentul când a fost conceput până la complecta lui dezvoltare. — Bucăți literare semnate de Iorgu Toma, Radu Nour, Mihai Codreanu, Jean Bart, etc. — *Cronica literară, științifică, filologică.* — *Scrisori din Ardeal, Bucovina și Basarabia.* — În *Miscellanea* continuarea polemicii cu d. Duilliu Zamfirescu. Suntem până acum la al patrulea articol, și desigur că acesta nu este cel din urmă. D. H. Sanielevici (care este autorul acestei polemici) s'a ocupat mult de cestiunile atinse de d. Zamfirescu și prin urmare are încă multe de spus, iar direcția revistei va lăsa să continue polemica, fiindcă mai întâi nu e altul să scrie în locul d-lui Sanielevici, și al doilea, fiindcă relevarea și ridiculizarea câtorva erori făcute incidental de d. Zamfirescu în lupta, pe care d-sa a întreprins'o în contra poporanismului literar, poate să aducă ceva profit la restabilirea prestigiului foarte scăzut al poporanismului politic. Prin aceasta direcția revistei își continuă abilitatea sa cunoscută. D. Sanielevici asudă în polemici literare pentru a face credit ideilor d-lui Spiridon Popescu și a altor poporaniști practici...

Semănătorul. — 30 August. D. I. Scurtu: Un congres literar, care nu s'a ținut (poveste cum n'a fost și nu mai este). Bucăți literare semnate de I. Borcia, D. N. Ciotori, I. St. Stoica.

Revista culturală din Craiova. No. 17 și 18. I. L. Dorna laudă manifestația elevilor din Severin, cari au oprit reprezentarea dramei *Manasse* de Ronetti-Roman, și dă despre această dramă următoarea caracterizare:

«*Manasse*», oricâtă valoare ar avea ca operă de artă cade prin tendințele ei nenorocite, prin insultele aduse de către autorul-jidan creștinilor, mai ales neamului nostru; ea nu poate fi operă de cultură, pe câtă vreme, nu e decât un panflet rușinos la adresa noastră. Și acolo de unde trebuie să se răspândească lumină, unde mergem ca să ne cultivăm sufletește, să primim o cultură națională, să se permită reprezentarea unei piese ca «*Manasse*», la care să ne pleznească obrazul de rușine, în aplauzele frenetice și strigătele nerușinate de «bravo!» și de «ura!» ale jidanilor? Să plătim, ca să ne fie permis a intra acolo, unde perciunii flutură de bucurie și unde dispreț și blestem e aruncat asupra noastră? Asta-i prea mult! Și aceia cari stau liniștiți, cu sufletul împăcat, care nu se revoltă la vederea și auzul unor astfel de lucruri, aceia nu sunt români, nu simt românește. Ei bine, studenții severineni au arătat că sunt români, și n'au putut să sufere ca să fie insultați, în țara lor, în orașul lor.» — D. Dorna sau nu cunoaște încă pe *Manasse*, sau dacă îl cunoaște, și-a făcut educația estetică la vre-o școală ungurească, în care n'au pătruns încă sentimentele de toleranță. . . .

Junimea din R.-Vâlcea, No. 1—2. O nouă revistă literară la R.-Vâlcea sub conducerea unui comitet de studenți. Președintele comitetului d. I. Fărcășanu are cea mai mare încredere în viitorul acestei noi publicațiuni. Dânsul scrie;

«Se vor găsi însă unii, cari să zică: nu-i lucru de ispravă să scoți o revistă așa ori și cum, în care să se facă mai mult exerciții de compoziție decât literatură și știință. Pe aceștia îi rugăm să aibe răbdare și să aștepte câteva luni, să vadă ce dezvoltare și ce mișcare va produce această revistă. Pentru moment nu le vom spune decât atât: că întreg tineretul producător, scriitorii de talent și cu vază, cari știu să prețuiască mai bine decât acești domni critici din localitate au găsit prin comparație, că revista «*Junimea*» se prezintă mai bine de cât multe altele și pentru aceasta s'a emis ideea și s'a pornit curentul, ca toți scriitorii tineri din întreaga țară, să se grupeze în jurul acestei reviste».

Colaboratorii *Junimei* (primele două numere) sunt domni: R. Bulfinschy, A. Sibleanu, Mircea Demetriad, I. G. Fărcășanu, Dinu Ramură, Dan Iancovescu, N. Budurescu și alții.

Revue du Pétrole, vol. IV. No. 17. Ing. Marcel Porn: «*Betrachtungen ueber die wirkliche Lage unserer Petroleum-industrie*». Autorul susține și dovedește cu date statistice oficiale că sunt false zvonurile apărute în ultimul timp în ziare și reviste, în privința industriei noastre de petrol, zvonuri ce lîneau să compromită această industrie afirmând că ea ar străbate o criză acută ba chiar că ar fi definitiv compromisă.

Când nu erau datorite unor rău voitori, știrile acestea alarmante veneau dela oameni incompetenți în materie. E drept că uncr societăți de petrol le-a mers rău în ultimul timp. Ele însă reprezintă o mică minoritate a producțiunii și dacă au mers prost e vina lor, căci au fost rău organizate și administrate. D-l Porn arată cum producțiunea celor mai multe societăți ce reprezintă marea majoritate a producțiunii totale a țării, a mers crescând în ultimii ani.

De asemeni dânsul arată că e greșită afirmația acelor ce

atribuiau acea criză imaginară neexploatării terenurilor statului, căci societățile particulare de petrol dispun de terenuri însemnate, încă neexploatate.

Biserica Română. — 1 Septembrie. Constată pericolul adus în biserică prin înființarea consistoriului.

«Căci așa s'a făcut cu consistoriul superior. În adevăr, nu s'au lăsat preoții să intre în Sinod, dar s'a înființat alături de sinod, o nouă instanță de preoți și diaconi, în care pot intra ori nu arhierii din Sinod — și care instanță are absolut toate atribuțiunile pentru a face tot ce se va voi din biserica Statului român. Aceasta este situația. I când această nouă instanță este cu totul în mâna ministrului și a politiceii, când, această instanță, deși simulează o alegere a preoților, este însă întreagă numită de guvernul care domnește — când apoi toate deciziile ei depind de ratificările politice, și streine de biserică, ale ministerului — cine nu poate înțelege întregul pericol, și care e orbul care nu vede și nu pricepe că Biserica a fost scoasă din limitele ei, că i s'au smuls rădăcinile arhieriei și bisericăștii — ca să se afunde pentru totdeauna în vultura politiceii? Cine nu vede și care nu pricepe?» — Se publică și discursul P. S. S. Episcopul de Roman la legea sinodală.

Luminătorul. — din Craiova, 1 Septembrie «*Luminătorul*» este o nouă revistă bilunară care apare în Craiova. Promite să se ocupe cu chestiunile bisericăștii și în special cu acele ale Eparhiei din Oltenia.

«Vom îmbrățișa orice chestiune cu caracter științifico-teologic, cu precădere însă tot ce stă în strânsă legătură în nevoile de tot soiul ale vieții noastre bisericăștii și naționale. Vom lucra din toate puterile ca biserica noastră ortodoxă, să fie adevărata luminătoare a poporului nostru în toate împrejurările vieții lui. Numai în biserica noastră străbună să-și găsească el mângăerea și călăuză întregii lui vieți».

«Suntem destui, hotărâți la această muncă; ne adresăm însă întregului Cler luminat și inimos, tuturor cărturarilor și tuturor hunilor creștini (în deosebi celor din această de Dumnezeu păzită Eparhie) de a se ingrupa împrejurul acestei reviste bisericăștii și de a contribui cu obolul lor intelectual și moral și pe această cale la înălțarea bisericăii și a poporului nostru.»

Revista infanteriei. — Iulie-August. Căpitan I. Manolescu descrie cauza cauzelor din care decurge starea rea a armatei. Propune mijloace de îndreptare:

«Credința mea este că nu se va putea înlătură această cauză a cauzelor fără concursul acelor cari au produs-o, adică fără concursul și inițiativa politicianilor.

«Șefii de partid și membrii marcanți ai partidelor politice să facă pentru armată ceea ce au făcut pentru țărănime anii trecuți: să se îmbrățișeze cum s'au îmbrățișat în cazul de mai sus, să recunoască că armata suferă din cauza nestatorniciei și a necontinuității, să cunoască necesitatea planului pentru pregătirea de război a țării — presupus întocmit în condițiunile de mai sus și să se angajeze că oricari vor fi luptele politice și evenimentele economice, sub nici un motiv nu se va abate dela realizarea acestui plan.

«Dar când vor face politicianii această mare faptă?»

«Când noi militarii vom avea puterea să-i convingem că există răul de care ne plângem, că este nevoie să-l îndreptăm, să muncim din răputeri pentru îndreptare, dar că, răul venind din afara sferei noastre de activitate nu putem obține îndreptarea fără concursul lor, concurs care nu va putea porni decât din sentimente mai înalte ca cele de partid.»

POLITICA

ULTIMELE ANULĂRI

DELA

MINISTERUL DE INSTRUCȚIE PUBLICĂ

Actualul ministru de Culte și instrucție publică, d. Sp. Haret, a emoționat din nou opinia publică printr'o serie de noi anulări, operate, de data aceasta, asupra drepturilor câștigate ale candidaților la profesorat, înscriși pe tabloul de capacitate din 1904—1906. Se pare, că din deprinderile sale de fost matematician, d. Haret a păstrat mai cu deosebire în suflet deprinderea de a anula. De câte ori temperamentul său îl pune în conflict cu drepturile câștigate ale lumii profesoriale, primul său impuls este spre anulare. În rândul trecut a voit să anuleze toate actele făcute de ministrul care l'a precedat în anii 1905—1906, fără să țină seamă de drepturile în cauză ale profesorilor, pentru care se făcuse acele acte; de data aceasta voește să anuleze toate tablourile de capacitate din anii 1904—1906, fără să țină seamă că profesorii trecuți pe acele tablouri au adrese speciale din partea ministerului (adică din partea ministerului d-lui Spiru Haret) prin cari li se face cunoscut că tablourile de capacitate în cesțiune sunt valabile pânăla 30 August 1910. La orice dificultate care îi se pune în cale, d. Haret se întreabă mai întâi, dacă este un mijloc de simplificare radicală, și atunci, după tipicul algebric, anulează. Se înțelege, că d-sa uită să se întrebe, dacă nu este cumva vre-o deosebire între cifrele matematice și drepturile câștigate ale profesorilor pe cari îi administrează; această întrebare este lăsată pe seama Secției Contenciosului dela Inalta Curte de Casație, care este chemată să țină în frâu pe zelosul simplificator.

Iată împrejurările în cari s'au operat ultimele anulări. Le redau după acte oficiale; acte care stau la dispoziția fiecărui, și cari pot fi ori când controlate. Atrag în special atențiunea d-lor magistrați, asupra acestor împrejurări, fiindcă din ele să degajează o mentalitate curioasă, a cărei cunoștință le va ajuta poate magistraților să-și explice multe fapte de anarhie petrecute în administrația țării noastre.

Pun înainte câteva lămuriri pentru ca să înțeleagă toată lumea despre ce este vorba.

Titrații Universităților noastre (cu deosebire titrații Facultăților de litere și științe) pentru a intra în învățământul secundar sunt supuși la un examen, zis de capacitate, și care consistă în examinarea lor la două specialități, una principală (adică examinare mai riguroasă și mai complectă) și alta secundară (examinare mai puțin complectă). Acci reușiți sunt trecuți în ordinea clasificării pe un tablou (de capacitate) și din ci să numesc profesori secundari, pe măsură ce sunt locuri vacante. Tablourile de capacitate au însă, conform legii, valoare numai trei ani. După trei ani înscrierea pe tablou nu mai dă nici un drept, și prin urmare candidatul înscris, care nu s'a prezentat la un alt examen

de capacitate ținut în acest interval, rămâne cu totul pe din afară. Sunt lesne de înțeles stăruințele puse de către candidatul înscris pe un tablou, ca să fie numit înainte de a trece cei trei ani, cât este valabil tabloul său, și, cu deosebire, sunt încă și mai lesne de înțeles meschinăriile la cari să dedă administrația centrală a ministerului pentru a scăpa de un candidat neagreat. Se face un loc vacant, de științele fisico-chimice buni-oară, atunci primul înscris pe tablou are dreptul să-l ceară; dar dela cerere până la a-l avea este încă o lungă distanță. Mai întâi funcționarii din minister țin ascunsă vacanța, dacă primul înscris nu este agreat; o descoperă acesta prin mijloacele sale personale, și atunci încă funcționarii ministeriali nu se dau bătuți. Catedra vacantă trebuie publicată prin *Monitorul Oficial*, și biroul întârzie să o publice. În sfârșit, este biroul constrâns să o publice, atunci mai rămâne alt *truc*: se transferă în locul vacant un profesor titular din alt oraș, și atunci cel înscris pe tablou rămâne să ceară locul pe care l'a lăsat acesta din urmă. Inscrisul pe tablou nu se lasă, — este zorit bietul om, de frică să nu treacă cei trei ani! — și aleargă cu cerere la minister să i se dea locul vacant provenit prin transferare... Funcționarii încep strategia cunoscută *d'acapo*, și când să simt încolțiți, și nu mai au la îndemână nici o transferare, aleargă la *trucul* suprem: *dispariția catedrei!* Cum dispariția catedrei? Foarte ușor; cum două și cu două fac patru. Ce eră vacant în adevăr? O catedră? Nu, ci 10—12 ore de științele fisico-chimice. Dar aceste ore s'au împărțit, zice cu naivitate funcționarul, între profesorul de științele naturale, cel de geografie și celalt de științele fizico-chimice (din cursul superior sau din cursul inferior)... «vezi și d-ta că cu toată bunăvoința «nu pot să fac nimic». Bietul înscris pe tablou trebuie să se pună din nou la pândă, și la ocazie să înceapă din nou drumul spre aceeași păcăleală. Negreșit, aceasta în cazul când el este un candidat neagreat; căci dacă este agreat, atunci nu are nici o întârziere. Funcționarii din minister îngrijesc ei singuri să-l vestească printr'un bilețel că s'a făcut o vacanță, și că va fi numit în 15 zile!

Dar sunt scandaloase asemenea moravuri! Să poate; ele însă sunt inerente faimoasei legi a d-lui Spiru Haret. Și legea, fie cât de rea, este încă lege și trebuie aplicată.

Să venim la împrejurările noastre.

D-l Spiru Haret la venirea sa în Minister, în anul «când trebuiau să se ridice pietrele», a găsit tablourile de capacitate pe care le publicase predecesorul său. Prima sa pornire a fost, negreșit, să le anuleze. N'ar fi fost el d-l Haret, dacă n'ar fi avut această pornire. A renunțat însă, fiindcă anularea acestor tablouri «ar da loc la greutăți așa de mari de natură administrativă, și ar cauza atâtea greutăți candidaților, în cât «eră preferabil să nu să recurgă la dânsa», — după cum zicea d-sa în referatul adresat consiliului de miniștri și publicat în *Monitorul Oficial* din 7 Iulie 1907. Tablourile de capacitate găsite au fost dar lăsate ca valabile și au fost republicate în *Monitorul Oficial* tot din 7 Iulie 1907, adică de odată cu referatul către consiliul de miniștri. Prin urmare, să consfintește și de către d-l Haret dreptul celor înscriși pe tablou și

aceștia puteau să înceapă goana după catedre în timp de trei ani.

Și goana începe, în adevăr, întocmai cu peripecțiile de păcăleală, cum au fost descrise mai sus. Mai toți candidații, — cu foarte puține excepțiuni, — erau nea-greați. De ce? In sarcina lor nu se putea aduce decât întâmplarea că ei au trecut examenul de capacitate sub un alt ministru decât d. Haret; și era aceasta o crimă? Pentru d. Haret da. A trece un examen, sau a fi numit profesor de un alt ministru decât dânsul, pentru d. Haret este tot una cu a fi «un rău», sau «rușinea școlii!» Dar să trecem; nu mi-am propus aci să fac un studiu de patologie morală.

Cei înscriși pe tablou încep așa dar goana după catedre. Negreșit funcționarii d-lui Haret se țin bine și nu le dă nici una. Se operează transferări, împărțiri de ore, suprimări de școli, etc., în sfârșit se falsifică legea d-lui Haret cu «oată dibăcia pe care o poate avea numai omul care a făcut-o.» O lege străină totdeauna se calcă mai cu greu decât o lege proprie; bine înțeles, este vorba de legile din țara românească.

Inscriși pe tablourile de capacitate gonesc mereu. Data fatală de trei ani împliniți începea să se apropie. Tablourile găsite de d. Haret fuseseră publicate la 12 Iulie 1906, prin urmare erau valabile până la 12 Iulie 1909. Nu mai eră mult. Ministrul chiar le atrage atențiunea prin următoarea decizie publicată în *Monitorul Oficial* din 15 August 1908.

Se aduce la cunoștința celor interesați că termenul de trei ani de valabilitatea înscrierilor în tablourile de capacitate pentru profesorii și maeștrii școalelor secundare în urma examenelor ținute în anii 1904 și 1906, se consideră începând din ziua de 12 Iulie 1906, când s'a confirmat ultimul examen din anul 1906.

No. 50.306.

Candidații se alarmează și merg la d. ministru pentru a-i aduce aminte, că D-sa, printr'un referat făcut către consiliul de miniștri, decisese pe acesta se încheie celebrul *jurnal din 2 Iulie 1907*, prin care se anulau toate numirile în învățământul secundar făcute de la 1 Ianuarie 1905, și să dispunea o nouă publicare a catedrelor vacante, (ceea ce s'a și făcut la 30 August 1907); și că prin urmare termenul de trei ani urmează să înceapă dela aceasta din urmă publicare (30 August 1907) și nu dela 12 Iulie 1906. Ministerul să convinge de dreptatea celor interesați și dispune a să publică în *Monitorul Oficial* din 14 Ianuarie 1909 următoarea rectificare.

1) In conformitate cu legea, o catedră devenită vacantă urmează să fie publicată în 15 zile cel mult prin *Monitor*, rămânând ca cei în drept să o ceară în timp de o lună. Dacă s'ar fi observat această prescripție a legii mulți din candidații înscriși pe vechile tablouri ar fi putut lua catedra înainte de Iulie 1909. Dar ministerul a prelungit înadins termenile și a lăsat să treacă timpul, fiindcă avea gândul ascuns să înșele pe candidații după vechile tablouri. Iată câteva dovezi. 1) Catedra de st. fizico-chimice dela Liceul din Băcău, vacantă ja 1 Octombrie 1908, se ocupă prin transferare d'abia la Ianuarie 1909, iar cea din Dorohoi d'abia la Aprilie 1909. O transferare urmează altei transferări până să ajunge termenul de 12 Iulie 1909. 2) Catedra de st. fizico-chimice din Focșani devenită vacantă la 22 Aprilie 1909 se ocupă prin transferare la 20 Iulie 1909. 3) La catedrele vacante din C.-Lung, Slatina, Alexandria, R.-Sărat, Vaslui nu se numește nimeni, fiindcă Ministrul proiectează să transforme gimnaziile din aceste orașe în școli comerciale. 4) Catedrele de religie neocupate au fost comunicate candidaților prin adrese oficiale și toți ei sunt ținute vacante până azi.

Ca urmare la publicațiunea No. 50.306, inserată în *Monitorul Oficial* No. 110 din 15 August 1908, prin care s'a făcut cunoscut, că dela 12 Iulie 1906 începe termenul de trei ani de valabilitate a înscrierilor în tabelele de capacitate a candidaților reușiți la examenele de capacitate din sesiunea 1904—1906, se mai aduce la cunoștința celor interesați că nu se va ține în seamă timpul trecut între momentul când unele numiri au fost făcute în ne respectarea legii și momentul (30 August 1907) când acele erori sau ilegalități au fost îndreptate. Deci valabilitatea înscrierilor în tabelele de capacitate nu expiră în 1909, ci la 30 August 1910.

No. 1.604.

Dar Ministerul nu se mulțumește numai cu atât, ci trimete fiecăruia dintre cei interesați câte o adresă prin care confirmă rectificarea. Iată pe aceea trimisă d-lui G. Ștefănescu-Galați, un candidat înscriș pe tablou la specialitatea fizico-chimice.

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII ȘI AL CULTELOR
Direcțiunea învățământului secundar și superior
Seria B. No. 1604 (12 Ianuarie 1909).

Domnule

La cererea ce ați adresat Ministerului împreună cu d-nii I. Lăzărescu și Mihail A. Bogdănescu, vă aducem la cunoștință că pe lângă cei trei ani legali, examenelor de capacitate din sesiunea 1904—1906 li se adaogă tot timpul în care nu le-a fost aplicată, adică timpul trecut între momentul când unele numiri au fost făcute în nerespectarea legii și momentul (30 August 1907) când acele erori sau ilegalități au fost îndreptate. Deci valabilitatea înscrierilor în tabelele de capacitate nu expiră în 1909 ci la 30 August 1910.

p. Ministru
(ss) *Const. G. Ionescu*

p. Director
N. Dumitrescu

Domnului Gh. Ștefănescu Galați suplinitor la Seminarul pedagogic universitar din București.

Eră în drept Ministerul să facă o asemenea prelungire? Ar putea el să o mai retragă din nou? Aceasta ar fi de discutat în principiu, dacă rectificarea ministerului n'ar fi atras după sine următorul fapt de cea mai mare gravitate. Candidații înscriși pe tablourile din 1906 nu s'au mai prezentat la examenele de capacitate ce se țineau în 1909, siguri fiind că dreptul lor expiră numai la 30 August 1910. Dacă Ministrul și-ar fi retras în urmă prelungirea decisă și publicată prin *Monitor*, aceasta ar fi însemnat că dânsul a uzat față de candidații interesați de o înșelăciune în scopul de a-i îndepărta. O asemenea înșelăciune nu o putea bănuși însă nimeni; fiindcă ori câte samavolnicii s'au făcut în această țară, totuși publicațiunile făcute în *Monitorul Oficial* au fost până acum respectate. Candidații așteptau dar cu încredere publicarea vacanțelor și numirea lor. Actele ministerului erau chiar de natură să nu-i turbure de loc. In luna Iunie, anul acesta, se numește la o catedră vacantă de religie, în Craiova, un candidat, d-l Popescu-Breacă, înscriș tocmai și el pe vechile tablouri din 1906. In această lună ar fi fost mai multe catedre vacante și ar fi putut să fie numiți la ele și alți

candidați, cu aceleași drepturi, ca ale d-lui Popescu-Breasta; dar nu s'au numit. Candidații nici nu insistau, ei fiind siguri că au termen până la 30 August 1910.

La 15 Iulie 1909 *Monitorul Oficial* publică din nou tablourile de capacitate. În această publicație figurează candidații înscriși în 1906, cum și era de așteptat în urma rectificărilor ministeriale. În 28 August 1909 se publică din nou tablourile de capacitate. Candidații înscriși din 1906 figurează iarăși în fruntea tabloului! Prin urmare, Ministerul se ține de cuvânt. Este drept că Ministerul putea să-i numească din Iunie trecut pe acești vechi candidați, întocmai cum numise pe d-nul Popescu-Breasta; dar de ce aceștia i-ar fi pretins acest lucru, când se luase decizia ca să-i numească la 1 Septembrie! Candidații erau dar cu încredere. O publicație ministerială apărută în *Monitorul Oficial* este doar un act public pe care poți pune temei!

La 29 August 1909, adică la două zile după publicarea tablourilor de capacitate prin *Monitor*, candidații înscriși în 1906 se duc la minister să-și ia numirile și atunci află din gura Ministrului că toate publicațiunile și rectificările de până acum sunt anulate, și că n'au dreptul să fie numiți la catedră decât cei înscriși pe tablourile din 1908—1909, adică acei cari trecuseră examenul pe care ei, vechii candidați, nu-l mai dederă, fiind purtați cu vorba, și cu adrese oficiale, că li se prelungește termenul până la 1910. Se insistă și se aduce aminte Ministrului de promisiunile trecute; d. Ministru însă nu cedează. «Dar d-le Ministru, iată decizia pe care a-ți publicat-o prin *Monitorul Oficial*, și prin care avem drepturi până la 30 August 1910». D. Ministru nu vrea să știe. «Aveți o decizie», zice dânsul, «atunci iată vă dau o decizie contrară», și d. Ministru se duce la birou și scrie o nouă decizie, tocmai contrară, pe care o pune în vederea candidaților zăpăciți. «Dar nu e publicată! d-le Ministru». «O vreți publicată? Să rămână numai pe atât, o publicăm mâine!» Și d. Ministru le întoarce spatele.

Nu la toți; să fim drepti. Intre vechii candidați erau unii cari din diferite împrejurări nu putuseră să treacă întreg examenul de capacitate între anii 1904—1906, ci trecuseră examenul de specialitate principală între anii 1904—1906, iar pe cel de specialitate secundară în anii 1908—1909. Prin urmare, aceștia fuseseră examinați și sub Ministerul Vlădescu și sub ministerul «omului școlii». Unde să-i clasifice d. Haret? Ascultați numai. La 15 Iulie 1909 (vezi tabloul publicat în *Monitorul Oficial* apărut în această zi) îi pune pe tabloul 1908—1909. Candidații protestează și cer (nu știau bieții oameni ce cer), să fie puși pe tabloul cel vechiu din 1904—1906 fiindcă acesta urma să aibă precăderea la numiri Ministerul recunoaște dreptatea cererii lor și la 27 August 1909 publică în *Monitor* decizia cu No. 56.486, prin care ei sunt puși pe tabloul din 1904—1906. După două zile însă, la 29 August—*la journée des dupes*,—Ministru îi scoate din nou după tabloul din 1904—1906 și îi pune pe tabloul din 1908—1909 și așa le face hătârul să-i numească. Dați afară pe ușe, rămân exclusiv acei cari își trecuseră toate examenele în anii 1904—1906! Dacă aceștia, în 1904—1906 ar fi fost cumva mai puțin pregătiți și ar fi fost amânați la o speciali-

tate secundară, atunci ar fi beneficiat și ei de favoarea d-lui Haret, fiindcă veneau pe tabloul din 1908—1909. Toată vina lor este, prin urmare, că n'au știut să rămână corigenți când trebuia, pentru a-și face mai târziu o coadă de examen sub Ministerul «omului școlii».

Intr'un cuvânt, dacă un cetățean cinstit al țării noastre, adică nu dintre aceia cari «ridică pietrile», ci dintre acei cari ridică prin munca lor cinstită greutățile statului român, ar voi să afle, după ce normă s'au făcut numirile de noi profesori secundari pe ziua de 1 Septembrie, ar află spre dezamăgirea sa, că nu norma prescrisă de lege a fost urmată, adică nu tablourile de capacitate publicate prin *Monitorul Oficial*, ci bunul plac al d-lui Haret, care a făcut numirile după un tablou nepublicat încă și ținut secret la buzunar!...

Suntem în Turcia lui Abdul Hamid? Nu. Dar aceste procedee întrebunțate de Ministrul Instrucției publice român, sunt desigur foarte asemănătoare procedeele întrebunțate de funcționarii cunoscutului sultan.

Acestea sunt împrejurările, în cari s'au produs ultimele anulări ale d-lui Haret. Mă opresc de a adăoga la ele vreun comentariu; le las să le judece fiecare după cum va voi. Trăim într'un timp în care noțiunea de legalitate este așa de vagă, în cât ori cât am comenta noi, este de prisos. Pe noi ne sperie inconsecvențele și prigonirile la care se dedau funcționarii d-lui Haret, alții însă au să le apere și chiar să le laude. Ce să mai zicem? La porțile orientului trebuie să lași ori-ce indignare morală la o parte; și luându-ți surisul japonez pe buză se întrebi frumos: pe când alte noi anulări d-le Haret?

Mi-am permis însă să atrag atențiunea d-lor magistrați asupra acestor lucruri, nu atât fiind-că tot ei au să le descurce, ci fiind-că, precum spuneam la început, din ele se degajează o mentalitate curioasă, a cărei cunoștință le va ajuta poate lor să-și explice multe fapte de anarhie petrecute în administrația țării noastre.

C. RĂDULESCU-MOTRU

PSIHOLOGIE

ATEUL ÎN FAȚA MORȚEI

«Ceea ce face superioritatea omului religios asupra ateului, e indiferența cu care primul așteaptă moartea. El nu se teme de acel necunoscut care-l așteaptă, căci pentru el acel necunoscut e populat cu mii de imagini cari de cari mai întăritoare. Ateul neavând nici o credință în lumea de apoi, convins că totul se va mântui odată cu ultima bătaie de inimă, trebuie să fie îngrozit în fața eternei liniști care se apropie».

Iată cea ce s'a susținut și se susține încă cu multă ardoare: «credința este nu numai o mângâitoare în desnădejde, ea este și o putere mare care ne ajută a brava clipa dureroasă a sfârșitului nostru, a morții.»

Bine înțeles că s'a demonstrat de alții că religia, credința în general, n'are nici un rol în manifestările vieții noastre, că religiozitatea unui individ depinde de

factura proprie a sistemului său nervos și a întregului său *eu* și că oamenii se nasc religioși sau atei și că învățătura, cultura cea mai superioară, nu poate cu nimic influența credința unui om. Căci admitând contrariu, cum ne-am putea explica că un Pasteur să fi fost religios, când succesorul lui, la același institut, dr. Duclaux, să fi fost ateu. Oare nu aveau unul și același, acciași educație, aceiași ocupație, aceleași preocupări? Dar unul se născuse religios, celalt ateu! Cine știe însă dacă și unul și altul nu erau credincioși în felul lor. Schimbaseră numai Zeul, divinitatea lor, nu și acel sentiment religios, care e în fiecare om și care ne face a fi mai presus de restul animalelor.

D. Le Dantec, într-o carte a sa despre *Ateizm* și într-o și mai interesantă carte în care se discută aceleași probleme *Le conflict* spune că sunt foarte puțini atei, căci prin ateizm se înțelege negarea oricărei Divinități, oricărei Puteri; ateizmul e pesimizmul cel mai îngrozitor. Or foarte mulți atei, sau preținși atei, sunt oameni cari au un ideal fie științific, fie social, pentru care sunt în stare a jertfi bucurii, plăceri, liniștea lor, ba chiar viața lor. Ce deosebire e oare între acești necredincioși și acei creștini din epoca romană, care se jertfeau pentru religia bunului Nazarinean?

De aceea și vedem acte de un eroizm vecin cu fanatismul la oameni cari nu cred într-o religie oarecare, dar cred într'un crez politic și social; îi vedem murind cu surâsul pe buze cum mor acei ce cred într-o viață viitoare.

Reflexiile acestea mi-au fost sugerate citind zilele acestea câteva scrisori ale revoluționarilor ruși scrise înainte de moarte.

Una din ele aparține tinerei fete Climova, care a fost condamnată la spânzurătoare, pentru a fi fost amestecată în atentatul dela vila primului ministru rus P. A. Stolipin. Scrisoarea a fost scrisă după citirea actului de condamnare, în momentele când tânăra femeie își aștepta moartea.

«Vă puteți desigur închipui starea în care mă găsece, când simt că moartea s'a schimbat dintr'un viitor îndepărtat și nedeslușit într'o chestie de câteva ceasuri și când o văd destul de limpede în fața mea sub forma unui ștreang în jurul gâtului. Eu, una, cel puțin, îmi aduc aminte că deseori am căutat să-mi reprezint psihologia omului, care se găsește în situația în care mă găsece eu în momentul de față... Și mi-am făcut tot felul de reprezentări... dar cecece s'a întâmplat de fapt, a întrecut orice prevedere a mea și probabil are să uimească și pe alții.

Teama aceea groaznică, pe care am simțit-o în fața morții când ea era departe la sute de verste, a dispărut cu desăvârșire când o știu că nu e decât la cinci pași aproape de mine... În locul temei simt un fel de curiozitate și chiar o mulțumire că în curând... în curând... voi afla cea mai mare taină. Și nu simt nici un regret pentru viață — cu toate că o iubesc nebunește; și numai acum simt toate frumusețile ei pe cari mai înainte nici nu le bănuisem — ca și cum moartea ar fi o fază a vieții, ca și cum conștiința nu s'ar întrerupe și ar merge mereu mai departe... dar, cu toate acestea sunt o materialistă îndrăcită, deși știu că lucrul acesta e prea neștiințific pentru veacul al XX-lea; totuși, nimic nu pot face cu convingerile mele interne.

Nu cred abselut nici de cum în «viața viitoare», și cred că în momentul în care mă voi înăbuși din lipsa de oxigen, și inima îmi va înceta să bată, se va stinge în același moment și «eul» meu ca o individualitate anumită cu trecutul și prezentul ei... Iar materia corpului meu se va schimba

în iarba verde a primăverii din 1907, — iar energia — în electricitate..... dar ce mă interesează asta? Și de ce nu mă sperie nici de cum nimicirea desăvârșită a acestui «eu»? Oare nu o fi aceasta din cauză că nu mi-o pot reprezenta într'un chip concret?

Mă gândesc, că de oarece sunt așa de indiferentă față de chestia morții, probabil că nici nu există o astfel de chestiune și că dacă cuvântul «moarte» există, nu există însă reprezentarea acestui cuvânt «moarte». Există cuvântul «călimară» îl pricep, mi-l reprezint ce însemnează. Este cuvântul «gândire» îl înțeleg și pe el și mi-l pot reprezenta. Cuvântul «moarte» însă nu-l pricep și nu mi-l pot reprezenta. De aceea probabil gândurile mele despre moarte nu merg mai departe decât la senzația unei funii în jurul gâtului, senzația strivirii gâtului și la petele roșii și întunecate din ochi...

E ceva neplăcut, dar mai ales îngrozitor, atât timp cât nimic nu este. Alte operații sunt însă și mai grele... Nu pricep însă de ce nu ne împușcă pe toți... Ar fi mai ușor... sau de ce nu ne otrăvesc! ne-ar da un pahar cu otravă și ar fi mai simplu, mai repede, mai frumos, fără călău, fără spânzurătoare... și ar fi mai estin... am să încerc să le dau eu sfatul acesta la prima întrevvedere...

Îmi trec prin minte... nu gândiri, pentru că o gândire e logică, ci fantazii, cari fac ca gândirea despre moarte să fie aproape înșelătoare... și toate sentimentele noastre, toată știința și toată așa zisa noastră «siguranță» — să fie o iluzie ridiculă? și probabil și toată logica cuprinsă în ele, ca și materializmul meu? Și «acolo» unde mă așteaptă nesfârșitul există conștiința eului... Oh! nesfârșitul! Și încep cu un interes deosebit să aștept moartea... Și dacă există într'adevăr un «acolo» ce de lume plăcută e «acolo»; toată omenirea cu Newton, Kant, Shakespeare, Nietzsche, Bielinski.... Acolo s'au dus 9 din tovarășii mei, printre cari câțiva mi-au fost buni prieteni.

Mi-au promis să-mi trimită o veste de «acolo» și au trecut 2 luni și n'am încă nici o veste.

Și acum să vorbim de viață...

Noui, curioase și extraordinar de frumoase, senzații, gândiri și dispoziții simt în oada aceasta mare, pustie și semi-obscură. Peste tot însă domnește un fel de libertate lăuntrică... E foarte greu să o pot defini. Ce o fi? de unde a venit?... Să fie oare conștiința mea tinăra care nu se teme și care slobodă și îndrăzneată să supune «eului» său? Să fie oare bucuria robului, căruia, în cele din urmă i-au rupt lanțurile și poate liber să strige, cea ce el crede că e ade-vărat?... Sau poate e mândria omului, care poate privi în față moartea și îi poate spune: «Nu mă tem de tine? Nu știu, dar probabil e ultima părere. Da, aceasta e.

E o lună de zile de când mă analizez și ajung mereu la aceiași senzație a libertății lăuntrice care nu scade și mereu se mărește. Și am încă o nouă senzație, de fapt nu e nouă, căci am avut-o acum 4-5 ani în urmă. E acea senzație pentru care toți ai mei mă socoteau veselă, plină de viață și de dorinți. E acea senzație care mă făcea să nu mă cobor de pe scări ci s'alunec, să nu umblu prin case, dar să alerg, să nu stau o clipă la un loc. E acea senzație, care mă făcea să gândesc vesel, să lucrez cu bucurie, să surid cu plăcere și zăpezei și primăverii, și soarelui și nopților înstelate, să mă bucur și de revărsatul rîurilor și de înghetul lor... E acea senzație care dă fie-cărei mișcări un farmec deosebit. E *dragostea de viață*... Și din nou o simt în mine, din nou o văd cum îmi stropște sângele corpului meu tânăr, făcându-l iarăși vioi, sprinten și fericit.

De ce s'a arătat ea din nou?... Sau mai bine zis de ce a dispărut pentru un timp oarecare. Dragostea de viață este rezultatul nu numai al bucuriei fizice a sufletului tânăr, dar și senzația întregii armonii între condițiile externe ale vieții și universul intern al omului, între voința sa «eul» său și priceperea adevărului. Și acum pricep de ce a dispărut pentru o vreme din mine această dragoste de viață. Pentru că dispăruse armonia dintre sufletul meu și condițiile externe ale vieții, acea armonie care existase. S'a stins această armonie atunci când am priceput că «adevărul» meu

datoria mea» eul meu nu sunt numai niște cuvinte, ci că ele nu pot fi atât timp cât nu sunt libere și că libertatea lor nu o puteau dobândi decât luptând cu tot ce le a-suprea. Eram convinsă că în lupta contra autoeratismului rus nu se putea lupta decât cu o singură deviză: «totul sau nimic.»

Tradus în limba rusească această deviză însemna alter-nativa: sau a te da cu tot sufletul, fără nici o milă de tine însuși, gata pentru orice, suferind orice—căutând fericirea numai în succes sau moarte, sau să primești toate condițiile înjosoare ale organizării sociale în care trăești. Or a-legerea e foarte grea pentru un om care iubește adevărul mai presus de toate și mulți nu se pot hotări toată viața ce să facă, se frământă și suferă, cum am suferit și m'am sbătut eu singură în timpul acestor doi ani, când această alternativă a existat pentru mine.

Oh! anii aceștia, cei mai frumoși ani. Numai la amintirea lor inima mi se umple de ceva greu, înăbușitor. Lungi zile... pline de îndoială și lipsa de voință. Cu fiecare zi se ofiliau culorile vieții, se tîmpea creierul, se prăpădea acea dragoste de viață, și în același timp dorința de a muri, de a mă si-nucide, mă urmărea mereu. Înainte sau înapoi? Iată ce gân-duri mă preocupau. Înapoi! Era prea târziu. Citeam o carte, ascultam muzică, eram printre prieteni, auzeam șoptul iz-voarelor sau mă îmbătam de culorile unei flori; vedeam, orice-aș fi făcut, doi ochi, ochii vieții, cari mă priveau și aplecându-se asupra mea mă întrebau:

— Ți-aduci aminte de mine?—și orizonturile gândurilor dispăreau... Și îmi ziceam: nu voi mai avea senzația acea de dragoste pentru viață decât în ajunul morții.

Și într'adevăr din momentul în care... mi-am împăcat su-fletul meu și condițiile externe ale vieții, a început din nou să iubesc și să mă bucur de viață.

.....

Știi ce însemnează să-ți vezi toată viața dintr'odată ca așternută în palmă? Să vezi toate amănunțimile și relie-furile ei; toate fleacurile și detaliile cari ți s'ar părea mi-croscopice pentru ochii tăi? să retrăești tot, să vezi că tot e așa aproape... și să simți în același timp, că sunt așa de departe. Știi ce însemnează a iubi toate aceste lucruri, să iubești fiecare mișcare, fiecare bătaie a pulsului corpului acesta ce abia s'a deschis la viață... Și să știi, că nici o se-cundă nu este stăpână pe tine, ci într'un cuvânt, fără tea-mă, fără regret, tu o poți curma, și pentru vecie să ispră-vești cu conștiința ta...

.....

Din această scrisoare a Climovei se vede indiferența cu care ea așteptă moartea. Climova e materialistă și problema «infinitului» nu o turbură, îi este indiferent ce va fi cu ea după moarte, și dacă eul ei va mai exista sau nu. Dar Climova e stăpânită de «dragostea de viață», de armonia acea între pacea ei sufletească și condițiile externe, cum o numește ea, și Climova primește moartea cu gândul tocmai că această armo-nie va reînvia odată ce nu va mai fi. Ea ne spune că a suferit în timpul cât a fost revoluționară, de oarece se rupsesse armonia între credințele sale și viața sa, se rupsesse legătura între fericirea ei proprie și fericirea celorlalți. Climova moare cu dragoste, se sinucide chiar, pentru că ea nu mai găsea ceace cerea dela viață.

O altă eroină a revoluției ne apare și mai puternică în fața morții, căci aceasta e și mai fantastică și mai «religioasă» încă de cât Climova. Fruma Morduhovna Frumckin e o tânără femeie de 29 ani, acuzată de a fi lovit cu cuțitul pe generalul Novițki. Condamnată la 11 ani de muncă silnică ea fuge în 1907 din Siberia și e arestată la Moskova în același an într'o lojă vecină cu loja generalului Renibott. Găsindu-se asupra ei un

revolver pe de o parte iar pe de alta pentru faptul fugei și mai ales pentru atentatul neizbutit asupra directorului închisorei, Frumkina e spânzurată la 11 Iulie 1907.

Judecătorilor le-a fost milă de ea și au voit s'o achite trimițând'o într'o casă de nebuni. Dar Frumkina n'a vrut cu nici un preț această pedeapsă și a fost con-damnată la moarte. Iată cea ce scrie cu câteva ore înaintea de a muri:

«Nu mă plângeți— totul are să fie bine... Dragii mei, pă-rinți, tovarăși... Eu... port numele de revoluționar rus și acest nume îmi ordonă bărbăția și sacrificiul pentru idealul nostru, cum 'mi ordonă de a muri pentru el. Revoluționarii ruși știu trăi și muri pentru fericirea neamului lor— și eu nu fac altceva decât să le urmez sfatul. Vă doresc să vedeți cu ochii voștri eliberarea Rusiei. Vă doresc să trăiți bine și să muriți bine.»

În această scrisoare se vede tot fanatismul tinerei fete. Oare el nu egalează pe acel al primilor creștini? Nu e oare idealul tinerei fete de a vedea «eliberarea Rusiei» tot așa de puternic ca și idealul acelor cari voiau a vedea «eliberarea omului» și domnia fericirii.

Căci ce veți zice de fanatismul revoluționarului Ber-diaghin, prins purtând o bombă și condamnat de a-seneri la moarte. El însă nu voește să fie executat și își pregătește singur moartea.

Inchis în subsolul închisorei, Berdiaghin e păzit de trei soldați. Avea la el ascunsă morfina, o linguriță de ceai, un ac și un cui. În noaptea de 18 Iulie 1907 în ajunul de a fi executat, îngHITE morfina dar doza fiind prea mare i-a provocat vărsături. Cu o voință de fier 'și-a stăpânit vărsăturile toată noaptea, dar spre dimi-neată obosit a vărsat otrava. Atunci s'a hotărît să-și înfigă acul în creier, dar n'a putut reuși să găsească locul potrivit pentru aceasta. Nereușind nici cu aceasta, a ascuțit coada linguriței și a încercat să-și străpungă inima cu ea, dar lingurița s'a frânt și nenorocitul s'a ales eu 10 împunsături adânci. În noaptea următoare, pe la orele 11 s'a culcat pe cuiul pe care l reținuse voină să 'și străbată plămânul și inima. A reușit pe jumătate, căci n'a putut să 'și străpungă decât peri-cardul. Cu o astfel de rană medicii experți au declarat că ar fi putut trăi cel mult 30—40 minute. Văzând că nu moare 'și-a scos cuiul din inimă și cu lingurița și-a tăiat în două locuri artera radială. Spre dimineață a fost găsit în agonie.

Ce e aceasta decât un fanatism religios.

Dar ce religie e aceasta?

«După mine, scrie Frumkina, a filozofa pe tema perso-nalității — picătură mizerabilă în marea omenească, poate s'o facă oricine, nu însă revoluționarul rus. Știi ceeace m'a îndepărtat mai mult de «materialismul economic?». Absolu-ta neatenție ce se dă personalității omenești.. Ce poate fi mai frumos decât amestecul acestei personalități în mersul natural al lucrurilor? Personalitatea liberă, fericită într'o lume fericită, către idealul meu.»

Manifestarea personalității, ca începutul absolutului, singurului mijloc de a înrîuri asupra «mersului natu-ral al lucrurilor» mai presus de natură, D-zeesc a-proape, iată în ce constă religia fiecărui. Au suferit toate, au suferit moartea lor pentru a propaga o nouă religie, religia aceasta a omului liber, mai presus de mersul natural al vremii.

«Nu îmi este teamă de pedepse și de moarte scrie tot Frumkina,—nu înțeleg să mă conserv pentru opere viitoare Factorul cel mai de seamă e de a demonstra omenirei, că nu se poate glumi pe socoteala oamenilor fără ca să nu fie pedepsiți aceia cari îndrăsnesc s'o facă. Un singur rezultat la toate e acesta : nu trebuie să pierdem stîmă noastră proprie.

«Murind, un singur lucru aș dori să știu ce va fi cu Rusia? Nesiguranța asta e singura mea durere», scrie de asemeni Frumkina.

Iar Berdiaghin închiind scrisoarea lui de adio scrie :

«Va veni o vreme când dragostea și înțelepciunea vor străbate în viața oamenilor și omenirea va reprezenta o singură familie omenească... Raiul acesta va fi udat nu de Tigru și Eufrat dar de adevăr și dreptate. Eu mor fericit... *Ave, Revolutio, morituri te salutant!*»

Oare acest ideal sfânt de care vorbesc acești revoluționari, acest rai pământesc nu sunt oare pămîntul nou și cerul cel nou al Apocaliptului?

Și nu sunt religioși acești oameni?

Și revenind la prima parte a acestui articol, oare nu suntem îndreptățiți a admite părerea aceluia că «mor fericiti» și «fără teamă de a muri», numai acei cari au un ideal mare, fie religios, științific sau politic, și că numai omul care n'are nimic trebuie să tremure în fața morții, cum tremură și în fața vieții? Or, aceștia cari nu sunt nici religioși nici ateii, cari n'au nici un ideal, sunt mulțime.

Aveam un profesor în liceu care ne spunea «citiți ori-ce, numai citiți; vă veți alege cel puțin cu faptul de a ști ceti ușor și repede; aș putea parafrazând recomandarea profesorului meu să spun: aveți un ideal ori cât de nebun, de straniu, dar aveți unul căci el vă va da cel puțin posibilitatea de a muri frumos, fără teamă, cum mor toți acei cari au credința în ceva.

Și dacă e adevărat că după modul cum moare un om se judecă și cea ce a fost acel om, acei cari au și cele mai frumoase clipe în viața lor, au și cele mai puternice emoții și sentimente, cum au avut și acești revoluționari de cari am vorbit.

DR. I. DUȘCIAN

ȘTIINȚE SOCIALE

SINUCIDEREA

Cu toate că viața omenească este atât de repede trecătoare, totuș numărul aceluia cari o găsesc cu neputință de suportat, crește într'un mod extraordinar. Ușurința cu care și-o ridică este uimitoare. Setea de viață a început să fie înlocuită, încetul cu încetul, prin setea de moarte.

Inmulțirea numărului sinuciderilor preocupă în mod serios pe ceice se ocupă cu științele sociale. Studii asupra acestei cestiuni apar unele după altele: cari, însă, din nenorocire nu contribuiesc la înlăturarea răului; dar au folosul să-l studieze mai de aproape și sub toate fețele.

Ca și în medicină, ceea ce trebuie să ne intereseze mai presus de toate nu este atât răul în sine, cât mai ales

cauzele care l'au produs. Odată ele cunoscute și înlăturate, treptat-treptat și răul va pieri.

DATE STATISTICE

«Comparând tabelele statistice ale statelor civilizate europene din secolul nostru, dobândim rezultatul că numărul sinuciderilor crește în mod constant, și anume *crește proporțional mai tare decât cifra populațiunii și cifra morților din alte cauze.*

«Extragem aci câteva date pozitive din multele ce le dă D. Morselli ¹⁾, lăsând la o parte unele state europene și cele americane:

¹⁾ Morselli, *Der Selbstmord*, Leipzig. Brockhaus 1881.

	In anii	Pe an la 1 milion locuitori au fost în termen med. sinucideri		In anii	Pe an la 1 milion locuitori au fost în termen med. sinucideri
Italia . . .	1864--68	30	Saxonia . .	1846--50	199
	1869--73	31		1866--70	297
	1874--77	37		1876--78	377
Franța . .	1826--30	54	Suedia . .	1801--15	34
	1866--70	135		1831--45	67
	1871--75	150		1871--75	81
Englîtera .	1830--40	62	Norvegia .	1876--78	93
	1866--70	67		1826--35	88
	1871--78	69		1836--55	108
Prusia . .	1826--30	89	Danemarca	1856--60	94
	1866--70	133		1861--65	85
	1871--75	133		1866--70	76
	1876--77	173		1871--75	70
Austria de jos . . .	1828--36	82	1836--45	222	
	1864--72	129	1846--55	265	
	1873--77	270	1856--65	282	
			1866--79	290	

«Țările, în cari instrucția publică este cea mai lătită în popor, au și cifra cea mai mare de sinucideri».

«Intre sinucidere și nebunie se poate asemenea stabili un raport statistic. Amândouă aceste anomalii cresc în Europa în mod regulat, și în multe state în oarecare paralelism» ¹⁾.

«Dintr'o carte publicată de Gaupp ²⁾ reese că în Europa se întâmplă între 60 și 70 mii de sinucideri pe an.

«In Germania, în anul 1902, s'au sinucis 9763 bărbați și 2570 femei. In genere, med'ia sinuciderilor dela 1881 până la 1897 a crescut cu mai mult de 20%».

In cea mai mare parte dintre țările civilizate se observă o repede creștere a sinuciderilor. Pe când dela 1874 la 1902 populația Prusiei a crescut cu 35%, sinuciderile au trecut peste dublu, ridicându-se dela 3075 la 7217 ³⁾.

La noi în țară se constată acelaș fenomen puțin îmbucurător. «Date statistice mai complete, relative la țara noastră există numai dela 1886 încoace, din ele se observă că în perioada dela 1887 [până la 1897] numărul sinuciderilor a crescut dela 209 la 372 adică aproape cu 80%, pe când numărul populației în acelaș interval n'a crescut în acciaș proporție ⁴⁾.

1) T. M., *Statistica Sinuciderilor* (în *Convorbiri literare* 1885--6, pag. 321, 324).

2) Gaupp (Dr. R.), *Ueber den Selbstmord* München 1905.

3) *Minerva*, Rivista delle riviste. 1906. pag. 940.

4) Șeptilici Andrieș (I), *Sinucideri*. Iași. 1904, pag. 22.

ESTE SINUCIDAREA O NEBUNIE ?

I

Maestrul *Caragiale* istorisește că vorbind odată lui *Eminescu* despre sinuciderea unui frate al acestuia, el i-a răspuns râzând: «Mai bine! ăla era mai cuminte ca noi!» — Iată cuvinte pe care aproape nimeni nu le spune despre cel care se sinucide.

La vestea sinuciderii cuiva, unii spun: A fost un nebun; alții: a fost un criminal; iar alții, *curagioși*: a fost un laș, și cu toate acestea se întâmplă foarte des ca nici unii să nu aibă dreptate. Căci sinuciderea poate să aibă alte cauze, care fac ca acest gest grozav al distrugerii de sine să nu ne pară nici nebunie, nici crimă și nici lașitate.

Cei ce susțin că sinuciderea este o nebunie — *Esquirol*, *Moreau (de Tours)*, *Trélat*, etc. — se întemeiază pe faptul că ea se observă foarte des printre alienați: *Moreau (de Tours)*, în celebra sa carte *La Psychologie morbide*, spune categoric: «Cu cât ai câștigat mai multă experiență și ai observat mai mulți nebunii, cu atât mai mult înclini către această părere».

Dar să vedem care sunt simptomele caracteristice ale nebuniei. Vorbind în teză generală, nebunia este caracterizată prin lipsa *puterii de control* și prin lipsa *puterii de înfrânare*. Nebunul nu poate să observe absurditatea impresiilor și ideilor sale. El socotește ca adevărate vedeniile extravagante ale creierului său (halucinațiile), își întemeiază judecata pe ele și se poartă în consecință. Astfel sunt cazurile de *monomanie* și până la un punct cele de *melancolie*, în care bolnavul se învinuiește singur de fapte pe cari nu le-a săvârșit.

Sunt alte cazuri, acelea de *manie acută*, de *nebulie impulsivă*, etc. în care, deși bolnavul observă absurditatea ideilor și impulsurilor sale, totuși nu se poate înfrâna. Îmi amintesc de un caz pe care l'am citit în cartea doctorului *Dagonet*²⁾. Un bolnav în prada unui acces de manie acută, în care pronunță avalanșe de cuvinte fără nici un rost, a mărturisit singur: «Ça se passe malgré moi! (Aceasta se petrece fără voia mea), ceace probează că el avea cunoștința de absurditatea faptelor sale, însă îi lipseă puterea de a se înfrâna. Tot astfel este cazul celebru al acelei femei impulsive din Paris, care a cerut să fie internată, căci altminterlea va face crimă.

Ei bine, afară de sinuciderile provenite din judecăți absurde și lipsa puterii de înfrânare, sunt altele caracterizate tocmai printr'o matură chibzuință și o fermitate fără seamăn. Iată câteva exemple de amândouă felurile, din comparația cărora va reeși destul de bine adevărul celor ce spunem:

«Madrid 20 Februarie. — In laboratorul militar d' aici s'a petrecut astăzi o tragedie înfiorătoare.

«Șeful farmacist *Cabrera*, care era bolnav de influență, a apărut în laborator și a împușcat pe căpitanul *Luenge*, care a rămas mort pe loc. *Cabrera* a tras și asupra colonelului *Munez*, care alergase într'ajutor. Colonelul a rămas neatins.

«Cu al treilea foc, *Cabrera* și-a curmat singur viața. Se

crede că el a comis aceste fapte într'un acces de nebunie, provenită din cauza febrei»¹⁾.

Alt caz petrecut la noi în țară:

«Dorohoi, 5. — Maria Visarion Tănase, din Crăiniceni, în lipsa bărbatului ei d'acasă, — fiind cuprinsă de un acces de nebunie — și-a omorât cei patru copii ai săi, apoi s'a spânzurat în podul locuinței»²⁾.

Cazuri de acestea sunt sute și mii, așa în cât e de prisos să mai cităm altele. Cu totul altfel ni se înfățișează celelalte. Acolo constatăm judecată sănătoasă, conștiință deplină a faptului pe care omul este hotărât sau, mai bine zis, constrâns să-l săvârșească.

Dacă am susține că *toate* sinuciderile sunt provenite din nebunie, ar trebui să socotim ca nebuni și pe mulți filosofi stoici cari de cât să îndure barbarul regim de sub domnia tiranică a lui Tiberiu, mai bine au preferat să se sinucidă.

Tot astfel ar trebui să fie calificat și *Socrate*, a cărui moarte trebuie privită tot ca sinucidere, de oarece discipolul său devotat *Criton* i procurase toate mijloacele de scăpare și totuși dânsul a refuzat.

«Oratorul *Albutius Silus*, ajuns la bătrânețe și văzându-se infirm, se duse la Novara, orașul său natal, adună poporul, expuse motivele lui de sinucidere și, crezând că l'a convins, s'a lăsat să moară de foame»³⁾.

«*Pomponius Atticus* ajunsese la o vârstă înaintată, încărcat de bunuri, iubit de concetățeni. Coprins de boală, care până atunci îl cruțase și simțind durerea crescându-i din zi în zi, chemă lângă patul de suferință pe ginerele său *Agrippa*, pe amicii săi *Balbus*, *Sextus* și *Perducoeus* și le spuse: «Imi sunteți martori că am făcut totul pentru a combate răul de care sufer; sforțările mele au fost zadarnice; doctoriile pe cari le iau îmi măresc durerile, fără speranță de scăpare; m'am hotărât să nu mai servesc ca nutriment boalei». *Atticus* liniștit și demn, două zile nu mănăca absolut nimic. Cu toate că febra îl părăsise și că o îmbunătățire se manifestase, totuși el rămase nesdruncinat în hotărârea sa și muri a cincina zi, negăsind că ceea ce i-ar mai fi rămas de trăit ar fi meritat să fie petrecut în luptă cu suferința»⁴⁾.

Cazuri de acest fel, mai cu seamă la cei vechi, sunt foarte numeroase și este de admirat curajul cu care unii dintre acești nenorociți priviau moartea în față.

Din scrisorile lăsate de către unii sinuciși, cât și din cunoașterea împrejurărilor în cari s'au găsit dânsii, reese complectă lor luciditate mintală până în momentul fatal. Iată, de exemplu, ce-a scris un nenorocit de aceștia:

«Sinuciderea este în contra principiilor mele; fiind lipsit de mijloace, fără bani, fără speranță a găsi de lucru, constrâns să nu mă țin de vorbă, singurul meu refugiu este moartea.»⁵⁾

Scrisoarea altuia: Ideia morții mă înspăimântă; capul îmi arde; este așa de grozav să te sinucizi, când ești plin de viață! Dacă, cu toată groaza și desপরার mea, mă distrug, este din cauză că sunt cu totul

1) „Adevărul“, 22 Febr. 1909.

2) „Universul“, 7 Martie 1909.

3) Legoyt, *Le Suicide*, Paris 1819 p. 14.

4) Brierre de Boismont, *Du suicide*. Paris 1865 pag. 201.

5) Brierre de Boismont, p. 323.

1) *Eminescu (M) Diverse*, Iași Șaraga pag. VI

2) *Traité des Maladies mentales*, Paris, 1894.

lipsit de mijloace; n'am curajul să scriu mai mult¹⁾.

Sinuciderile din *mizerie*, din *devotament*, din *eroism* și unele din *boală* sunt cele mai convingătoare dovezi că nu orce sinucidere este o nebunie.

II

Un alt argument care se poate aduce în potriva aceluia care susține că sinuciderea este o nebunie, întemeiat fiind pe marele număr de nebuni care se sinucid, este acela care se sprijină pe datele statistice,²⁾ din care se observă că sinuciderea stă oarecum în raport invers cu nebunia.

I. Statistica arată că în azilurile de nebuni numărul femeilor este mai mare decât al bărbaților, pe când în cazurile de sinucidere este tocmai contrariul.

II. Pe când Ebreii dau cel mai mare contingent de nebuni, dau totuși cel mai mic număr de sinuciși.

III. În toate țările sinuciderea merge crescând regulat, începând din copilărie până la vârsta cea mai înaintată. La nebunie din potrivă: Ea este *minimă*, când sinuciderea este la *maximum*.

IV. Țările unde sunt mai mulți nebuni sunt acelea unde se săvârșesc mai puține sinucideri.

V. Fiindcă nebunia și sinuciderea cresc regulat, de un secol, s'ar putea crede că există oarecare înrudire între ele. Credința aceasta însă n'ar fi dreaptă, căci se observă în societățile inferioare, unde nebunia este foarte rară că sinuciderea din potrivă este foarte deasă.

VI. De asemenea și cu alcoolismul. Ar trebui ca acolo unde este mai răspândit să fie cele mai multe sinucideri și totuși nu este așa, ba chiar într'unele locuri este din potrivă.

Din toate acestea se poate conchide că ceea ce face că într'o societate se întâmplă mai multe sau mai puține sinucideri, nu este faptul că ea ar avea mai mulți sau mai puțini alcoolici și nevropați. Este adevărat că nevropatia și alcoolismul predispun la sinucidere, dar pentruca ea să se întâmple, trebuie să mai intervie și alte cauze.

III

Accastă arzătoare cestiune a sinuciderii mai poate fi privită și sub alt aspect.

Orcă animal este caracterizat prin tendința de a-și conserva viața și de a-și perpetua speța. Prin urmare dacă judecăm sinuciderea din acest punct de vedere, atunci trebuie să o socotim ca o aberațiune, ca o abateră dela legea primordială a viețuitoarelor.

Dacă observăm însă mai de aproape evoluția sufletească a omului, și el un animal, atunci constatăm că cu cât inteligența lui se dezvoltă, evoluiază, — cu atât acțiunile sale devin mai puțin instinctive și aceasta mulțumită introducerii controlului rațiunii în manifestările variate ale vieții. Așa în cât cuvântul de normal și anormal au un înțeles relativ, potrivit cu anumite împrejurări dintr'o epocă mai mare sau mai mică.

În adevăr, ce este normalitatea? Este ea pur și simplu starea de natură, starea primitivă? În acest caz,

trebuie să recunoaștem că civilizația ne îndepărtează treptat,—treptat de normalitate, căci ne constrânge să ne înfrânăm unele apucațuri caracteristice vârstei primitive a omenirii.

Astfel, de exemplu, din punct de vedere naturalist, nu există *incest*. Imperecheră între mamă și fiu sau între părinte și fiică este ceva cu totul firesc, de oarece natura are în vedere satisfacerea acestui instinct, indiferent de legătura de sânge dintre mascul și femelă. Pe câtă vreme într'o societate civilizată nu numai că incestul este socotit crimă, dar chiar și aberație.

Ceace caracterizează societățile civilizate este că, în judecarea membrilor lor, se are în vedere mai mult rolul ce l'a jucat rațiunea, decât acela al instinctelor. Atunci și punctul nostru de vedere după care judecăm sinuciderea se schimbă. Ne socotind pe om numai ca un animal, dar ca animal *rațional*, — vedem că unele din faptele sale care s'ar părea cu totul patologice, sunt foarte logice, căci sunt conforme cu o judecată sănătoasă.

Ca exemple care să dovedească adevărul spuselor noastre, vom cită, dintre mii, două cazuri de sinucidere, cari ne par mai mult decât inteligente.

«Englezii surprinși de către Indieni, la Ihanti, sunt măcelăriți după o apărare sângeroasă. Singuri, căpitani Gordon, Skene și soția lui reușesc să se refugieze într'un mic turn rotund. Ei se apără cu așa mare curaj și îndemănare, încât la ficcare foc omoară câte un barbar. Doamna Skene încarcă puștile.

«Treizeci și șapte insurgenți sunt lungiți la pământ; supraviețuitorii aduc scări și sunt gata să pună mâna pe eroi. Ei știu soarta care-i așteaptă: este o moarte îngrozitoare. Înainte de a muri, nobila doamnă va avea de suferit multe ticăloșii. Căpitanul Gordon cade lovit de un glonț; Skene își îmbrățișează nevasta, o împușcă în cap și se sinucide peste cadavrul ei¹⁾».

Alt caz, întâmplat la noi: «În 1812 *Iordache Olimpianul*, căpitanul unei mici armate de eteriști, este asediat la mănăstirea Secul. Urcat în turnul mănăstirii, se luptă contra asediatorilor și, isprăvind gloanțele, rămâne în imposibilitate de apărare. Preferă să dea foc butoiului cu praf de pușcă, spre a fi aruncat în aer, de cât să cadă în mâinile inamicilor.²⁾»

Putem noi socoti aceste două sinucideri tragice, precum și altele la fel ca fapte nebunești? Nici de cum. Și chiar dacă am conveni că sunt ceva anormal, *trebuie să recunoaștem că și împrejurările care le-au provocat a fost anormale*. Și poate că tocmai aceasta face superioritatea unor oameni, ca în împrejurări excepționale să fie în stare să aibă atitudini potrivite cu ele.

Cea mai mare greșală care se face în discutarea acestui subiect interesant este că, în loc de a se avea în vedere felurile sinucideri, se discută despre sinucidere în general, punându-le pe toate în aceeași categorie.

Este adevărat că foarte multe sinucideri sunt provenite din nebunie, însă nu e mai puțin adevărat că

1) Ibid. p. 324.

2) Durkheim. *Le Suicide*, Paris 1897 Alcan, pag. 46—53.

1) Brierre de Boismont. pag. 214—15.

2) Șepilici Andrieș (I.), — *Sinucideri*. Iași. 1904 pag. 13.

sunt și de acelea—puține de altfel—cari dovedesc o judecată sănătoasă.

De asemenea este drept că sinuciderile fiind abateri dela instinctul animalic cel mai puternic,—acela al conservării vieții—trebuiesc socotite ca ceva anormal, dacă le judecăm din acest punct de vedere. Dar—după cum am mai spus—trebuie să mai ținem socoteală că și cei cari le săvârșesc se găsesc în împrejurări anormale.

Dacă însă reflectăm mai de aproape și judecăm cu bunul simț, găsim că nimic nu este mai firesc, decât să-ți distrugi o viață, pe care o știi că este deja ca și pierdută.

N. ZAHARIA

LITERATURA

DIN GRĂDINA LUI EPICUR

MORALĂ.

Cu cât cuget mai mult la viața omenească, cu atât mă încredințez mai temeinic că trebuie să-i dăm drept martori și judecători Ironia și Mila, precum Egiptenii invocau pentru morții lor pe zeița Isis și pe zeița Nephtys. Ironia și Mila sunt două sfătuitoare bune: una zâmbind, ne face viața plăcută; cealaltă plângând, ne-o face sfințită. Ironia pe care o invoc nu-i nici de cum crudă. Ea nu-și bate joc nici de iubire, nici de frumusețe. E blândă și binevoitoare. Râsul ei liniștește mânia și numai ea ne învață să râdem de cei răi și de cei proști, pe cari, fără de dânsa, am putea avea slăbiciunea să-i urâm.

* * *

FOAMEA, IUBIREA.

Este o cărticică nemțească care se cheamă: *Insemnări de adăogat la cartea vieții*, și care e semnată Gerhard d'Arnyntor, o carte destul de adevărată și prin urmare destul de tristă, unde e descrisă condiția obișnuită a femeilor. «Numai în grijile de toată ziua mama de familie își pierde gingășia și puterea și se mistue până la măduva oaselor. Veșnica revenire a întrebării: «Ce să mai gătim pe astăzi?» neîncetata nevoie a spăla dușumeaua, a bate și a peria hainele, a scutura, toate astea, sunt picătura de apă, a cărei cădere statornică sfârșește prin a roade încet, dar sigur, sufletul și corpul. Înaintea mașinei de bucate, printr-o vrăjitorie prea cunoscută, mica ființă albă și rumenă, cu râsul de cristal, se schimbă într-o mumie neagră și îndurerată. Pe altarul afumat unde mocnește oaia cu mâncare se jertfesc tinerețea, libertatea, frumusețea, bucuria». Cam așa vorbește Gerhard d'Arnyntor.

Aceasta e, în adevăr, soarta celor mai multe femei, aproape a tuturor. Viața e aspră pentru ele ca și pentru bărbat. Și dacă ne-am întreba astăzi pentru ce e atât de chinuitoare, am recunoaște că nu poate să fie altfel pe o planetă unde lucrurile trebuincioase vieții sunt rare, greu de produs și anevoie de agonisit. Cauze atât de adânci și care atârnă de însăși înfățișarea pământului, de constituția, de flora și de fauna sa, sunt, din nenorocire, trainice și necesare. Munca,

cu oricâtă dreptate am diviza-o, va apăsa întotdeauna asupra celei mai mari părți din omenire, bărbați și femei, și numai puține dintre aceste vor avea răgazul de a-și desfășura inteligența și frumusețea în condițiuni estetice. Vina e a naturii. Intre aceste, ce ajunge iubirea? Ajunge ce poate. Foamea e marea sa dușmană. Și, e mai presus de orice îndoială că și femeilor le e foame... E probabil că și în al XX-lea veac, ca și într'al XIX-lea ele vor face bucatărie, afară dacă socialismul nu va aduce iarăși vremea, când vânătorii își sfășiau prada încă caldă și când Venus împreună pe îndrăgostiți în păduri... Atunci femeia era liberă. Să vă spun eu: Dacă ași fi creat eu pe bărbat și pe femeie, i-aș fi făurit pe un calapod cu totul deosebit de acela de astăzi și care e acel al mamiferelor superioare. I-aș fi făcut nu după asemănarea marelor maimuțe, după cum și sunt, dar după chipul insectelor, care, după ce au trăit ca omizi, se preschimbă în fluturi și nu au la sfârșitul vieții lor altă grijă decât să iubească și să fie frumoși. Aș fi pus tinerețea la sfârșitul vieții omenești. Uncle insecte au, în această ultimă metamorfoză, aripi smălțate și n'au stomac. Ele nu renasc sub această formă mai curată decât pentru a iubi o oră și a muri.

De-aș fi un Dumnezeu, sau mai degrabă un Demiurg — căci filosofia alexandrină ne învață că aceste lucruri mărunte sunt treaba unui Demiurg sau numai a unui Demon ziditor —, dacă deci ași fi Demiurg sau Demon, aș fi luat numai aceste insecte drept modele pentru om. Ași fi voit ca omul, ca și ele, să săvârșească mai întâi, în stare de larvă, munca dezgustătoare prin care se nutrește. În această fază nu ar fi existat sexe, și foamea nu ar fi murdărit iubirea. Apoi ași fi lucrat așa ca, într-o preschimbare finală, bărbatul și femeia, desfășurând aripi scânteietoare, să trăiască din rouă și din dor și să moară într'un sărut. Astfel ași fi dat existenții lor muritoare iubirea drept răsplată și încoronare. Și ar fi fost mult mai bine așa. Dar, n'am creiat eu lumea și demiurgul care și-a luat această însărcinare nu a cerut și părerea mea. Mă îndoiesc — fie vorba între noi — că o fi cerut sfatul filosofilor și al oamenilor de duh...

* * *

NECREDINȚA.

Puterea și binefacerea religiilor sunt că învață pe om care e rațiunea lui de a fi și scopurile lui cele din urmă. După ce am respins doctrinele teologice morale, cum am făcut aproape toți în acest veac al științei și al libertății de cugetare, nu mai rămâne nici un mijloc pentru a ști de ce suntem pe această lume și ce am venit să facem aici.

Taina ursitei noastre ne învâluie peste tot cu puternicele sale lanțuri și e nevoie în adevăr să nu cugeți la nimic ca să nu simți cu durere tragică absurditatea a vieții. Aici, în absoluta neștiință a rațiunii noastre de a fi, e rădăcina tristeții și a dezgustului ce ne cuprind. Durerea fizică și durerea morală, mizeriile sufletului și ale simțurilor, fericirea celor răi, umilirea celui drept, toate astea încă ar mai fi de îndurat, dacă

le-am înțelege rânduirea și rostul și dacă am putea ghici în ele o providență.

Credinciosul se bucură de chinurile lui; ține drept plăcute nedreptățile și samavolniciile dușmanilor săi, greșelile chiar și crimele sale nu-i ridică orice speranță. Dar, într-o lume în care orice lumină a credinței e stinsă, răul și durerea își pierd până și însemnarea lor și nu apar decât ca niște glume odioase și niște farse sinistre.

Lui GABRIEL SÉAILLES.

Nu știu dacă această lume este cea mai rea dintre toate lumile posibile. O lauzi, cred, acordându-i vre-o întâietate, fie chiar cea a răului. Ceeace ne putem închipui despre alte lumi e puțin lucru, și astronomia fizică nu ne face cunoscut într'un chip tocmai exact care sunt condițiunile de viață pe suprafața planetelor, chiar a celor mai aproape de noi.

Știm numai că Venus și Marte seamănă mult cu pământul. Singură această asemănare ne îngăduie să credem că Răul domnește acolo ca și aici și că pământul nu-i decât una dintre provinciile vastului său imperiu. Nu avem nici un temei să credem că viața e mai bună pe suprafața lumilor uriașe, Jupiter, Saturn, Uran și Neptun, care lunecă tăcute prin spațiile pe unde soarele începe să-și istovească și căldura și lumina. Cine știe ce-or fi ființele de pe aceste globuri înfășurate în nori groși și repezi? Nu putem să ne oprim de a gândi, prin analogie, că întregul nostru sistem solar este o gheacă, unde animalul se naște pentru ca să sufere și să moară. Și nu ne rămâne iluzia să credem că stelele dau lumina lor unor planete mai fericite. Stelele seamănă prea mult cu soarele nostru. Știința a descompus palida rază, pe care ele ne-o trimit în ani, în secolii de călătorie; analiza luminii lor ne-a făcut cunoscut că substanțele ce ard la suprafața lor sunt aceleași care se frământă pe sfera astrului care, de când există oameni, luminează și încălzește mizeriile, nebuniile, durerile lor. Această analogie ar ajunge pentru ca să mă desguste de univers.

Unitatea compoziției sale chimice mă face să presimt în destul monotonia riguroasă a stărilor sufletești și trupești ce se produc în nemărginita sa întindere și mă tem, cu mult temei, că toate ființele gânditoare să nu fie tot atât de ticăloase în lumea lui Sirius și în sistemul lui Altair pe cât sunt, după cum știm, pe pământ.— Dar, ziceți, toate astea nu sunt universul.— Bănuiesc și eu așa ceva, și simt că aceste imensități nu sunt nimic și că, în fine, dacă e ceva, acest ceva nu e ceia ce vedem.

Simt că suntem într-o fantasmagorie și că privirea noastră asupra universului este numai urmarea visului urât din acest somn rău, care e viața. Și aci e cel mai mare rău. Căci e lămurit că nu putem ști nimic, că totul ne înșală și că natura își bate joc cu cruzime de neștiința și de slăbiciunea noastră,

* * *

PSYCHE.

În iubire, bărbaților le trebuesc forme și culori; ei vor imagini. Femeile nu vor de cât senzații. Ele iubesc mai mult de cât noi, ele sunt oarbe. Și dacă vă gândiți la lampa, ce o ține Psyche, la picătura de ulei, vă

voi spune că Psyche nu e femeia; Psyche e sufletul. Nu-i acelaș lucru. Ba e tocmai dimpotrivă. Psyche e dornică să vadă, și femeile nu sunt curioase de cât să simtă; Psyche caută necunoscutul. Când femeile caută, ele nu caută necunoscutul. Ele vor să regăscască, iată tot să regăscască visul sau amintirile lor, senzația curată. Dacă ar avea ele ochi, cum am putea să ne explicăm iubirile lor?

ANATOLE FRANCE

(Traducere de C. Sp. Hasnaș)

PRIN VREMURI

(POVESTEA NEAMULUI)

Feerie simbolică pentru teatru, în 6 momente

(Urmare și fine)

SCENA IV

Basmul,—(s'apropie abătut) Vreți să știți cum a murit Făt-frumos?

Toate Ursitoarele,— (într'un glas) Cum a murit Făt-frumos?

Basmul,— Ne-am dus pentru a doua oară în pădurea Ielelor, ca s'aducem ochii lui Verde-împărat. Făt-frumos însă, lesne încrezător, a scăpat din sicriul morței pe Piaza-rea, după cum o vedeți...

Și de-aici au început luptele cu patimile lumii. A învins el ce-a învins, a trecut prin Iele și peste multe greutăți, până a ajuns în fața Urei dintre frații... Aici l'a cuprins o sete, care-i ardea ficiații... Numai cu apă dată din mâna unei fecioare, se putea stingea setea aceea mistuitoare...

— Dați-mi apă ca să beau, Valha și cu Malva...

În sufletele fetelor însă, intrase râvna de a lua fiecare pe Făt-frumos de soț.

Au scos apă din fântâna vieții și-au pornit să i-o ducă, în două ulcioare lui Făt-frumos. Pe drum fetele obolesc și la un colnic adorm ca moarte.

Valha s'a trezit întâi și când a văzut că Malva tot doarme, i-a pus în apa din ulcior un vierme veninos, ca să potolească numai ea setea lui Făt-frumos și s'o iee de soție.

Dar Valha, a adormit din nou, că era ajunsă de drum. Când s'a trezit și Malva și a văzut că soră-sa doarme, i-a pus în ulciorul cu apă, gunoaie de pe drum, ca să zică Făt-frumos că Valha nu-i gospodină și s'o iee pe dânsa de soție.

Când a băut Făt-frumos din apa lor stricată, s'a îngreșat și-a slăbit din lupta lui aprigă.

Ursitoarele,— (toate odată) Vai ce vânzare!...

Basmul,— N'a fost vina surorilor, ci al Piazii rele, care a deslănțuit patimile și a sădit în inimi râvna..

Vine însă un alt Făt-frumos—căci Făt-frumos nu moare cu totul, el trăiește veșnic ca și ideea,— un Făt-frumos cu sufletul primenit, de care nu se mai pot prinde blestemele vechi.

Ursitoarele,— (fiecăre în parte) Unde-i?... Care-i?... Când vine?

Basmul,— Când au legat ielele pe Făt-frumos cu sfori de mătăasă, una a vrut să-l împungă în inimă cu o undrea. Nu i-a străbătut însă bine ferul printre coaste, când deodată zboară din sânul voinicului un porum-

bel alb. Ielele speriate, sar să prindă porumbelul, ca să nu le scape sufletul lui Făt-frumos...

Tocmai atunci însă treacă pe deasupra vulturul negru, stăpânul pădurilor de aramă, dela izvoarele Dunărei.

Vulturul prinde porumbelul și-l înghițe din sbor...

Ajuns la cuiarul din pădurea cea neagră, vulturul a căzut la boală. Nu-și mai găsiă acum locul, umblă așa în bobote de ici colea...

Odată, dând din cracă pe colț de stâncă și de pe stâncă, pe margine de prăpastie, ajunge deasupra unui isvor răcoros. Vulturul stăteă singuratic și trist pe por-nitura de deasupra isvorului.

Cum clipea el așa învins de boală, deodată simte că-l ica așa de sub gușă, o undă de împrăspătare.

Când deschide ochii ca dintr'o trezire, vede pe Frumoasa fără trup, sufletul Dunărei, cum își potrivea sânii în curgerea apei.

Pasămi-te, — de acolo isvoră Dunărea noastră.

Vulturul negru, ridicat ca într'o undă nouă de viață, nu se poate stăpâni, ci se lăsă în cumpăna aripilor și întinzând ciocul în jos ca vindecăt, apucă pe Frumoasa fără trup de o țâță, de-i stoarce un strop de lapte.—Zeița i-a strigat atunci cu bucurie:

— Cu laptele acesta, să-mi crești pe Făt-frumos din gușa ta... Atâta a zis și Frumoasa fără trup, nu s'a mai văzut din apă. (Cu tonul unei știri aduse).

La nouă zile, vulturul cel negru din pădurea de aramă, trebuie să nască din gușă un copil ca de nouă luni și când vor trece de două ori câte nouă zile copilul are să fie flăcău ca de optsprezece ani și flăcăul va ajunge Făt-frumos... Făt-frumos fără păcate, de care nu se vor prinde patimile și el va răzbună toate nedreptățile, care s'au ținut blestem de casa lui Verde-Impărat și-a Frumoasei fără trup.

Dunărea culege acum freamătul de pe pădurile pe unde trece, ca din murmurul acesta amestecat de vânt, să facă cântec și tovarășe lui Făt-frumos...

Rămâne acum să-i meniți voi ursitoarele, soarta, căci termenul se împlinește în noaptea asta... (In tot timpul acesta Piază-rea doarme buștean, iar Norocul, clipește în aceeași bătănie nătângă).

Ursitoarele, — (fredonează așa numai ca un acord primul vers din cântecul lor):

Noi suntem ursitoare...

(Iși reîncep lucrul cu toatele).

Ursitoarea I, — (arătând în spre Piază-rea, care sforăe):
O auziți?

Ursitoarea II, — să nu prăpădim timpul.)

Ursitoarea III, — Incepe ursitul..

Ursitoarea I, — (scărmănând ca inspirată). Să nu-l ajungă ispita...

Ursitoarea II, — să calce dușmanii în picioare...

Ursitoarea III, — Să deschidă ochii lui Verde-Impărat.

Ursitoarea I, — Să dezrobească pe Silvana...

Ursitoarea II, — Să... (Piază-rea sare din somn ca 'apucată și amenință cu blestemele).

Piază-rea, — (continuând par'că menitul cu răzbunare). Să rămâe singur și... (Ursitoarele dau un țipăt de spaimă).

Ursitoarea III, — (liniștindu-se). Pușchea pe limbă-ți—că mai sunt vulturi din neamul lui, în pădurea de aramă...

Norocul, — (desmeticit o clipă). Ah!... bine că te-am găsit odată, Cias bun... Hâhâhâ...

Piază-rea, — (se dă la o parte cu desnădejde). Valeu...va, leu... m'ați omorât de-acum... Ce mă fac!...

Rasmul, — Eu mă duc în lume singur, pe Statu-palmă l'au spânzurat Ielele de barbă într'un copac, ca să-l mănânce ciorile... Și când o fi să vă mai aduc vr'o veste, am să-ncalec pe-o roată, ca să vă spun povestea toată... (Pleacă prin fund).

Piază-rea, — Numai cu rămân păcălită! (Zărind pe Noroc.) Uf ce urât ești, hai să te mai gătesc puțin, că tot eu trebuie să-ți port de grijă, bucuria oamenilor...

(Zorile pătrund întunerecul. Ursitoarele se apucă de mână ceremonios și se îndreaptă pe rând spre stejar. Ele cântă în cor prima strofă din cântecul lor și intră în copac, care se închide iar.

Cum dispar ursitoarele, scena și stejarul se-nbracă iar în perspectiva lor de iarnă și dezolare.

Ciobanii din colibă prind a se întoarce și a moșmoni de sculare. Ușa colibeii sare înlături și Moș-Onea iese afară, potrivindu-și din mers cojocul în spinare și căsând ea după somn.

In poiană Moș-Onea se uită împrejur, caseă iar, apoi dând blende căciulei așa mai la o parte, i-i netezește părul la tâmplă și scuipă în zăpadă.)

Piază-rea, —(terminând cu gătitul Norocului) Na... acum mai merge... (zărind pe cioban.)

Aha, bun... Ți-ai găsit omul... Uite, apucă pe ici, că dai de Cias bun... (Ea fuge prin fund huhuind.)

Norocul, — (deschizând brațele) !hî... când dormeam, l'am visat pe Cias bun, trebuie să-l găsesc azi..

Moș-Onea, — (stă în drumul Norocului și flueră încet. Când să se apropie însă Norocul de el, moșneagul deodată numai într'un picior și pipăindu-se cu mâinile la celalalt, se vaită ca de durere :

Ptiu, drace... că m'a apucat cârcelul... (Iși hârșie opinea de zăpadă și se trage sărind așa la o parte).

Norocul, — (trece pe lângă el cu mâinile desfăcute, ca pentru îmbrățișare și se scâncește stupid :) Unde ești Ciasul cel bun... băiatul tatei... să te înalț până la cer...

Moș-Onea, — (schiopădând greu, se duce în partea opusă, fără să vadă pe Noroc) Auzi tu poznă! — Un pas numai făcut într'un ceas rău și te poate prăpădi, pe când ciasul cel bun, te dă în brațele norocului...

(Cortina)

IOAN ADAM

UITAREA!

Au plâns-o cu toții: rude, frați, surori, părinți; au plâns-o prietenii, prietenele de copilărie și colegele de școală; a plâns-o toată lumea care a cunoscut-o. Și copil și bătrân își scotea căciula cu smerenie din cap și cu fruntea plecată stătea mult, până ce convoiul alb se depărta cotind pe după colțul ulițelor!... Aci alții îi ieșau în cale și oftau lung, clătînând încet capul. Pe câte o femeie bătrână cu inima cernită de durere și bătută de necazuri o podidea plânsul chemând vre-un nume pierdut, vre-un suflet dus de mult pe lumea cealaltă; și rămânea bătrâna așa plângând și cu batista la ochi până ce nu mai vedea dricul. De prin toate colțurile se ivesc cârduri, cârduri de fete, băieți, lume de toată mâna; convoiul se lungește tot mai mult și ca o dîră se îndoiaie cu ulița, depărtându-se încet! Glasul muzi-

cei răsună până departe ca un jalet duios! Și e așa de plângător cântecul!... In melodia lui târăgănată e atâta duiosie! Și atâta durere se revarsă împrejur că mai mult se plec capetele descoperite și mai mult lăcrămează ochii!!

Ce liniște se întinde în urma convoiului! Nici frunzele nu mai susură, nici vântul nu mai adie! Salcâmii îmbobociți, caișii plini de floare, totul a înlemnit parcă, și stă cu fruntea plecată în drumul celei care doarme liniștită în legănatul plânsetelor și al oftărilor! Și pasările au amuțit, nici ele nu mai cîripesc! Totul tace, totul se înclină trist înaintea alaiului cernit de durere. Nimic nu se mai mișcă, nimic nu mai turbură liniștea celei care mergea pe cea din urmă cale, spre locașul cel dintâi și de veci!... Muzica cânta mereu,—cea din urmă dorință a celei duse! Și o plâng toți cei cari o însoțesc, o plâng mult, mult!...

Convoiul se desprinde de oraș, mulți din cei cari îl întovărășesc rămân în urmă și-l privesc până ce nu-l mai văd, iar din departe parcă tot se mai aude un murmur duios care se pierde ca o adiere lină, în tremurul plâpând al celor din urmă raze!!!...

* * *

Crucile cimitirului se întind ca niște brațe goale, în zarea scaldată într'o pulbere aurie. La marginea celorlalte morminte e unul mai proaspăt. Un stâlp nou de piatră veghează zi și noapte lângă mușuroiul unde a început ici, coala să zâmbească bobocul câtorva floricele. Dar nu-i pustie crucea! Are tovarăș de pază! Cu capul rezemat de piatră, cu fruntea plecată în podul palmei, veghează un tânăr, îmbrăcat în negru.

Aci l-a găsit soarele și tot aci îl apucă și noaptea. Ochii îi sunt ascunși în fundul capului, ploapele roșii, iar pe obrazu-i slab și galben încă nu s'au uscat lacrimile. Din când în când își saltă fruntea în sus, iar cu mâinele tremurânde strânge la piept un portret. E chipul celei care zace sub mușuroiul de pământ! E chipul ei, al iubitei lui!... Se uită lung la portretul de pe hârtie, și cam șters de picăturile lacrimilor!! Il ridică la buze și-l sărută mult, mult!! Apoi îi privește în ochi; numai ei au rămas tot limpezi, nu s'au șters! Sunt așa cum îi știa el: mari, negrii, blânzi și cu uitătura lor dulce și atât de dragăstoasă! Ochii aceștia îl urmăreau pe poet acum în orice parte și în orice clipă! Privirea melancolică a ochilor iubiți se închiagă în fața celui care stă de pază la mormântul stinger. Ochii aceștia îi cântase poetul de atâtea ori în serile senine, când sta singur și-l prindea dorul în odăița-i mică și curată! Ochii aceia blânzi îi săgetă inima de câte ori privirile lor se întâlneau cu ale lui! De câte ori nu sărutase el ochii aceia cari se stinseseră de mult și pe cari acum nu-i mai vedea de cât aevea!...

Acum ereau pământ sub stâlpul lângă care poetul îndrăgostit își trecea ziua până noaptea târziu! El singur doar mai vine în fiecare răsărit de zori și-și trece zilele la mormântul aceleia cu care a împărțășit clipele cele mai dulci din viață! Pe el doar îl mai prinde dorul, și doar pe el singur îl mai frământă amintirile de altă dată și urmărește tot mai mult sufletul!...

Au uitat-o toți cei lalți, rude, surori, frați, părinți au uitat-o toți cari își plecau capul descoperit când îmbrăcată în alb o plimba dricul în plânsul tuturor și în jaletul tânguios al muzicei!... Și încet, pe nesimțite, se deapănă vremea, iar uitarea ca un vâl subțire se așterne tot mai mult pe trecut, pe tot ce ne a fost drag odată!!!...

1909 August

I. CHIRU-NANOV

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

IARĂȘI PORTUL NOSTRU NAȚIONAL

Abia acum, după mai bine de patru luni de zile, citesc în «Convorbiri Literare» din Martie trecut, articolul d-lui Tzigara referitor la expoziția de artă românească din Berlin.

Cunoșteam rostul acestei expoziții din ziare, după cum am cunoscut mai târziu și frumoasele lui succese, cari ne-au umplut inima de bucurie — firește, dar cari, dacă vom căuta să fim drepti, și-au avut și partea lor de adâncă și necontestată amărăciune.

Căci într'adăvăr: în urma acestor frumoase începuturi și aprecieri ale streinătății, autoritățile noastre superioare trebuie să se gândească — după cum crede d-l Tzigara — numai la menținerea locului căpătat — pe drept de altfel—de țărișoara noastră în fruntea celorlalte popoare expozante.

Căci în ce fel altul se poate aprecia «însemnătatea nu numai artistică dar și economică a unor asemenea succese»? Și care e motivul ca să ne bucurăm numai decât că «un prim pas pentru propagarea artei noastre și peste hotarele țării s'a făcut» când nimic nu ne îndrituește să credem că această a noastră artă *predomină* și dincoace de hotare — lucru care ar trebui să fie astfel, nu e-așa? — Ca s'avem dreptate să ne gândim la răspândirea ei și în alte părți ale lumii.

Dar cum stăm cu portul țaranilor noștrii, cari s'au bulgarizat, s'au «ciocoi» cu totul, și mai ales, cum stăm cu portul femeilor, al femeilor din toate clasele sociale?

Referindu-ne mai întâiu la țărance, o întrebare: specialiștii noștrii — d-l Tzigara de pildă — care nu colindă decât regiunile muntoase ale țării, unde e neîndoios că elementul etnic e mult mai curat și că prin urmare portul se menține frumos și atrăgător încă, de ce nu se coboară din când în când și la șes, în comunele de pe marginea Dunării, bunioară, sau — ca să nu ne depărtăm prea mult — în acele de prin preajma Bucureștiului, ca s'asiste într'o zi de sărbătoare la o horă? Va avea ocazia să vadă un spectacol neînchipuit de trist... Nici nu-și va crede ochilor, nici nu va socoti că știe unde se găsește și în fața *cui* se găsește... Se va întrebă: sunt țărani, târgoveți, ciocoi?... Își va răspunde poate: Dumnezeu știe ce... Îți vine să te iei cu mâinile de păr!... se va vedea cred atunci, că nu e timp de perdut în zadar cu cheltueli de bani și de forțe ca să ne fâlim cu portul «nostru» și să-l propagăm peste hotare, și că mult mai bine s'ar face dacă ne-am sili

din toate puterile să-l propagăm aci, la noi, pe acest port al «nostru»... o! atât de puțin al «nostru»...

*

Tot așa și cu târgovețele și cu doamnele din celelalte clase sociale.

Intr'un articol apărut mai acum o lună în «Universul», în urma vizitei Moștenitorului Austriac, autorul lui, d-l Ranetti, după ce arată priveliștea feerică și bogată a costumului național românesc, pe care doamnele din elită și prințesele îl îmbrăcaseră, dar pe care, spre rușinea tuturor nu-l îmbracă decât în asemenea ocaziuni, se întrebă cum de nu se pătrund odată pentru totdeauna femeile noastre de înaltele calități estetice și artistice ale acestui port-podoabă, atât de nesocotit — spre paguba lor din nenorocire... Dar mulți alții înaintea d-sale își vor fi pus aceeași ucigătoare întrebare!... Și totuși, nu s'a găsit nimeni până azi care să le dea vre-un răspuns, pentru că lumea noastră crede că e de ajuns să se mulțumească cu laudele criticilor Berlinezi, crede că sacrifică destul dacă admiră ca pe niște păpuși frumoase pe cei ce poartă costumul, sau pe cei ce-l pun pentru paradă, pentru că, la noi, în faptele tuturor acclora cari fac mult bâzâit de trăncăneală naționalistă, nu e nimic sincer, nimic hotărât, nu e decât explozia acelui sentimentalism vag, bolnăvicios, care nu ne trebuie, și pe care Carlyle îl trece în rândul «păcatelor» în înțelesul cel mai teologic al cuvântului.

Iar cât despre rugămintea aceluiași scriitor de a se pune măcar din când în când fotele și iia, este, după părerea mea, o copilărie. Ar fi o formă nouă ce e drept, mascată puțin, dar totuși destul de vizibilă, a aceluiași sentimentalism exagerat, care place mult românilor, și de care vorbii mai sus.

*

Dar în sfârșit: soluția? Căci nu e de ajuns să critici sau să vorbești; trebuie să și propui o măsură de îndreptare.

«Voește și vei putea» mi-ar fi răspunsul.

N'avem decât să găsim «oameni eroi» cari să voiască, cari să se hotărască din toată inima, cari să dozească să vadă sfârșit aceia ce au de făcut, și totul va fi cu puțință. O comisie numită de Ministerul de Culte și alcătuită din oameni cari au dat probe că vor și pot — ca d-l Tzigara de pildă — dar în care să n'aibă ce căută femeile (Oh, femeile-astea cari bat scările Ministerului... ce impresie urâtă!) și care să s'apuce de lucru începând cu clasa cea mai înaltă a țării. Acolo trebuie dată lovitură. Dacă sus nu se face nimic, nimic nu se va realiza jos, căci cei de jos după cei de sus se orientează.

Societăți dar, societăți alcătuite din doamnele din elită, cari să fie convinse că nu li se cere a înc. lța opinci sau a îmbrăca cojoace, ci numai puțină bună voință, voința d'a se preta unei mode nouă dacă vreți, lansată de ele însăși, o modă care ar trece îndată hotarele și-ar asigura Bucureștiului și Domniilor lor în deosebi, inovația acestei manifestări ingenioase pe terenul «modernismului». Nu vor doamnele noastre să fie elegante și originale? S'o facă dar.

Căci ar fi atât de frumos și atât de ușor totdeodată!..

Și n'ar fi nevoce să se schimbe numai decât, tăctura actualelor haine, ci numai desenul, desenul ștofelor bine înțelese care ar urma să fie înlocuit cu cel al cusăturilor românești naționale. Dar nu mi-am propus să fac din acest articol un curier al modei. Țiu numai să spun în privința aceasta — și va fi de ajuns cred — că o soră a mea și-a făcut un splendid costum «princesse» din mătase românească țesută în casă, păstrându-i chiar culoarea ei (a inului) empirică, și și-a tăiat un «tailleur» de o rară și incomparabilă frumusețe, în care, foile de o ștofă fină, neagră, de asemenea țesută în casă, cu galoane aurii pe poale, închipuiau fotele, iar așa zisa «talie» imitată ca formă, după ultimul jurnal de modă, jucată în pânză albă (borangic) cu desenuri (cusături) de un albastru-pal și galben deschis, cu broderii naționale românești în locul «entre-deux-urilor» streine, închipuia iia... Nici n'am văzut ceva mai frumos și nici nu cred să se găsească în toate saloanele Bucureștene, ca și pe tot întinsul căiei Victoriei, ceva mai atrăgător, mai elegant...

E dar posibil o încercare.

Și veți vedea atunci, când doamnele noastre vor da tonul acesta, cum toate celelalte femei, târgovețe, auzindu-l, vor cânta în cor. Iar profitul net va fi: pe lângă o industrie casnică întinsă și o reală înflorire economică nebănuită, bucuria de-a întâlni pretutindenea la țară, exclusiv la țară, portul adevărat național, curat național, în esența lui național...

Copăceni-Ilfov

IONEL JOLDEA RĂDULESCU

BIBLIOGRAFIE

Caton Teodorian, Calea sufletului (nuvele). Buc. Minerva 1909.

Biblioteca pentru toți: *Quo Vadis* (Lei 1.20).

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ No. 18—20

XVIII. Idealul Național.

XIX. Geniu și Talent.

XX. Educația Intelectuală.

de D. VASILIU-BACĂU București „Minerva”.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

A apărut No. 484 cuprinzând:

POVEȘTI ȘI LEGENDE de Washington Irving, traducere de *Edgard Aslan* PREȚUL 30 BANI.

Tinerimea în deosebi și iubitorii de povești încântătoare cari ne duc în lumea feerică pe care ne-o arată visele noastre, vor primi cu cel mai mare entuziasm acest volum al unuia din cei mai măștri povestitori de lucruri supra naturale. Ceiace caracterizează în deosebi pe marele povestitor Washington Irving și'l face în deosebi simpatic, este că în admirabile-i fantezii, pline de imaginație poetică și strălucitoare, simțim că trece și un larg suflet de umanitate care ne înduioșează și mărește interesul nostru pentru eroii povestirilor sale.

Traducerea e minunată, datorită mult regretatului poet *Edgard Aslan*, mort prea de curând și în care literatura noastră a pierdut un talent ales și real.

Catalogul complet al acestei «*Biblioteca pentru toți*» ce cuprinde 500 de numere a se cere la Librăria Editoare LEON ALCALAY la București.

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Ietate

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă
Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiareEmisiuni de scrisori de credit asupra tuturilor piețelor
din Europa și America.BANCA COMERCIALA
DIN
TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300 000 Lei

Face cunoscut onor. public că,

PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,IN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUZATORI

Cu deosebită simă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT SI MONTAT

Special pentru tratamentul bolilor chirurgicale

OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

VIRGILIU POPESCU

— INSTITUT DE BAEȚI —

București, Strada Armenească 1

Liceu complet: Școală primară, Școală Comercială superioară
de patru ani; complementară de doi ani și Cursuri comerciale de seară,
pentru funcționari, toate dând dreptul la serviciu de un an în armată.
Toate acestea după programa statului.

Internat pentru școlile Statului.

Școală specială de contabili cu un singur an pentru pregătirea
contabililor și administratorilor de bănci, moșii, cooperative, sta-
bilimente industriale, etc., întocmită sub auspiciile Casei centrale a
Băncilor populare și cooperativelor sătești.Studiile se fac sub conducerea d-lor inspectori de studii: D-l Mih. Dra-
gomirescu, profesor de estetică la Universitate, pentru cursurile liceale și
D-l Ulpiu Hodoș, profesor de contabilitate, pentru cursurile comerciale.Preparațiuni de examene pentru școlile statului. Inscriserile se fac de
pe acum.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și clavi-
atura simplificată.Cu tabulator pentru tablouri, devize,
etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai
multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune lei 2.500.000. Vărsași lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.